

„ЗАСТАВА“ излази трипут
у недељу, средом, петком
и недељом.
Цена је на годину 14. фор
на по год. 7. фор. на чет-
врт године 3. фор. 50 нов.
а. вр за Аустрију, а за Ср-
бију на годину 140 гроша
на по год. 70, а на четврт
године 35 гроша.

ЗАСТАВА.

Оглас се рачунају по ко-
личини врта, које из гар-
монта заузимају, и за сваки
врту плаћа се за први пут
5, за сваки даљи пут 4 н.
осим тога за жиг увек по
30 н. Доноси се шалу у
редништу а предплати и ин-
серати администрацији „ЗА-
СТАВЕ“ у Нови Сад, у кући
број 858. код златног јед-
норога.

Број 44.

У Новоме Саду, у петак 11. априла 1869.

Год. IV.

У Новом Саду 10. априла.

(Ш.) Кабинетска провизорија у Цислитави престала је 7. априла. Заменик председника у министарству наменован је тога дана од Ђег. Величанства за стална председника. Званичне новине бечке донеле су у свом званичном оделку ручно писмо цара о том наменовању, и пропраћују овај догађај у својој незваничној, али званично инширираној страни овим речма: „Покрај највиша ручна писма у стању смо саобштити, да су пре овог наменовања сви чланови кабинета имали договора о свима политичним питањима, која су на дневном реду, и да су сви у тим питањима једног мишљења“. Како је ово мишљење, што се тиче изузетна стања у Чешкој и пољски захтева, види се и из тог, што је министар Гискра, говорећи као члан владе у уставном одбору, одбио све захтеве пољске изражене у пољској резолуцији. Одборска седница о пољској резолуцији ако и није била после наменовања Тахе-а, а она је била баш у оне дане, кад су у кабинету држани предходни договори о председништву министарском, ако ови још пре нису савршени, и потом неможе поверовати, да ће као што „Дукунат“ вели, са овим наменовањем настати слободнији развитак провинција, изравнање са народностима.

Пољски клуб на сабору држао је у суботу, недељу и понедељак седнице о том, шта ће радити, ако и сабор одбије захтеве пољске. Шта је том приликом закључено, још није на свет изашло, ал сви знатнији листови у Бечу и Пешти говоре, да нема сумње, да ће Пољаци само крај ове саборске сесије дочекати, па онда из сабора отићи, те ни у делегације долазити неће. Поводом тим пише пољски лист „Гавета Народова“: „Ишли наши посланици са сабора, ако се захтеви пољски неваже, ил неизашли, тек ће народ окренути леђа садашњој системи, и радиће са свима лојалним средствима, да се она из корена преобрати. Докле је данашњег кабинета, докле је склоп државна сабора такав, као што јесте, докле изгледи за нас никад неће на боље поћи, и шилати на ново посланике на такав сабор, значило би, одржавати систему, коју у теорији никад нисмо признавали, и која нам у пракси никакве користи недонаша.“

Из Мадрида пишу „Франсу“, да ће се у Шпанији увести директорија, и да је то већ савршена ствар. У директорији ће бити Серано, Прим и Олосага, а Риверо председник министарства. Ријо Роза заузео би Риверово место у кортесима.

Кубански вођа Лемус, о ком смо у прошлом броју рекли, да га у Америци свуда свесрдно дочекују, понео је са собом писмо од инсургента на Куби, у ком се ово вели: „Деведесет двадесетина народа на Куби моли се и богу, да успе војска републике кубанске; и само што немају оружја и муниције, морају да живе под тиранским жаром шпанским. Република кубанска има на бојиштима 70,000 војника. Оружје и ауторитет републике заузима до две трећине земљишта кубанска. Сад гради република Куба флоту, која надмашује све оне, што око отока крстаре. Устанак на Куби није дело неколико незадовољника, него величанствен устанак народа, који жели за слободом. Република кубанска не ради ништа друго, него се угледа на Шпанију, те оне да протера своје тиране владоце. Но Куба има још десет пута веће право, да то чини, него Шпанија, јер њој су владоци намегнати и из туђе земље послани, да ји народ својим знојем рани.“

Ако влада американска отворено и неподпомаже Кубанце, ал ипак у пристаништима американским граде се лађе за Кубу, а она се чини, да то и невиди.

Из Беча пишу „Дојду“ од 6. апр. како је ово дана разаслала руска влада на све силе, које су подписале париски уговор, меморандум које су против закона, кои је турска управа онда издала, гад је грчко-турска размирица најжешће памтила, и кои је ишао на то, да несмеду страни конзули узимати у заштиту оне људе, који су турски поданици, а уписали су се у ову ил ону народност, те потом имају пасоше ову ил ону народност, те потом имају пасоше из Србије и Русије, ил из друге које државе, а овамо су и рођени и живе у Босној, Бугарској, и уобште у Турској. Споменути меморандум одлучно устаје против тежње турске, и изјављује у име руске владе жељу, да би

добро било, да се силе, које су уговор подписале сложе, разуме се онако како Русија жели. Из свог извајају неки, да ће се издати европска конференција, ако не европски рат, но та ствар није тако важна, да се мора на конференцији решавати, може се то и изменом нота међу дотичним владама свршити.

Реформе у Србији.

III.

Законодавство.

Народна скупштина.

Навели смо разлоге из који смо противу двокоморства у законодавству у Србији, и из који смо за једну једину неразделну народну скупштину. Сад долази питање о образовању ове скупштине, и то нарочито: ко да бира, и да ли непосредно, или посредно; да ли да и чиновници могу изабрани бити; и да ли да се у обште и каква класификација од кандидата иште?

Има ји који предлажу, да бирачи буду само старешине кућне, јер је то у „духу народа“ и доводи организам законодавства са организмом администрације у свеу, пошто старешине и обштину бирају. Но то је погрешно и неправично. У једној кући има више, у другој мање пунолетни мушки лица, па није право, да многобројнија породица толико гласова има, колико једно — или малоглавици у другим породицама. Ако је сагласности у кући, оно ће више њи и онако једнако гласати, ако не, нека сваки свој глас по уверењу даде. Пунолетност и поштење и тако стање, да бирач сам или у задрузи, као самосталан, или судруг, не као слуга живити може, довољно је за својство бирача.

Непосредни избор одговара духу истинитог народног представништва; кад се узме, да закон треба да је израз обште воље свију, или бар већине свију грађана, то би следовало, да сви грађани ваља да непосредно сугичу у законодавству и контроли извршне власти, али кад већ то то не може да буде, једно због даљине, множини и дангубе, друго што по начелу деобе рада не могу сви све, него и за законодавство се иште особени позив и спрема, кад су дакле грађани већ на то ограничени, да вршење свога најсветијег друштвеног права повере другоме, то се бар толико може икасти, да свој глас правце може своје поверенику дати, а не да бира оне, који ће тек да траже своје поверенике; кад правне „фикције“ бити мора, ближе је истини, кад је једна, а не кад су две фикције. У непосредном избору свеза је поверења међу бирачима и изабранима тешња, колегије изборни бирача даду се лакше наговорити, обрлатити, подкупити, застрашити; осим тога само се непосредним изборима подржава и крепи обшта свест о политичним правима и дужностима, и патриотизам вага корена у срцама свију. Наводи се за села, да су у Србији рашистркани, и једно од другог, и од изборног места удаљена, но што се првога тиче, ту би и онако рашистркани сељаци морали се састати на избор изборника, зашто дакле не би и избор кандидата предузели? Да се другој негодји доскочи, нека сви у свом селу у један дан бирају. Истина да би вернији израз обштег духа, обште мисли и тежње било, кад би сав изборни срез на једном месту бирао, јер је ту прилика поразговорити се о потребама, правцу и лицу — али ако се не може обоје постићи, претежније то, да сви непосредно бирају — тако се сви осећају за једнаке грађане отачбине, и одговорност изабраног према свима има више смисла и значаја, него према неколицини. У данашње време скоро су свуда непосредни избори доље куће, изузимајући Пруску, Баварску, и до сад Шпанску.

Чиновници да могу бити изабрани, изузимајући бар у почетку после толики година зашта оне, који непосредну егзекутивну власт или службу врше, на име полицијне чиновнике. Питање о „компатибилитету“, о сугласности или несугласности чиновништва са појавом народног посланства спорно је, и у разним државама развојено решено. Сам француски републикански устав изјучује чиновнике — јер су под Бурбонима, нарочито под Луј-Филипом систему застрашена, и корупције до вршка довели; и у Енглеској је од год. 1705. забрањено, да крунски чиновници могу заступати народа бити, и ако који по избору по-

стане што, мора се на ново бирати дати, но у последње време изриче се за ново установљена званија, да не сметају избору. У Пруској могу чиновници изабрани бити, шта више онде најжешћа опозиција влади из редова чиновника, наиме судски чиновника произилази. За самосталност законодавног тела није мала опасност, да чиновници буду у скупштини, где се закони стварају, и влада контролне, нарочито у земљи, као што је Србија, где је народ више мање научен, вољу чиновника заповест сматрати, и где чиновници у таквом бирократском зашту према влади стоје; али кад се узме, да није право, да и најученији не врши право, које најпростијем пристоји, само због сумње или страха од злоупотребења, кад се узме да су чиновници поглавити фактори интелигенције у Србији, кад се узме напоследку, да је њихов положај према влади баш последница тога, што су из круга народног представништва искључени били, па и они, који би и знања, и снаге имали, да злоупотребења највише власти, или погрешност владајуће системе без заврања од дисциплинарног закона на видик изнесу; то не само да не ће шкољиво, него ће и целосходно бити, да се и чиновници на скупштину бирати могу.

Да ли да се својства кандидата законом означе? Друга не, осим да је грађанин Србије, да ужива грађанска и политична права, и да је пунолетан, поштењен, остало допуњава поверење бирача. У многим монархијама постои „цензура“ за то, но у Белгији, у најслободнијој монархији на сувој Европи, нема цензура за то, осим у колико се за бирачко својство иште, а у Енглеској се од год 1858. ни то иште.

Но настаје питање како да се интелигенцији у скупштини места прибави? Наравно да би најкоректније, најправилније било, кад би сама интелигенција, себи места у скупштини прибавила. т. ј. кад би у народу толико поверења стекла, да је народ сам у скупштину бира. Ми се залпа дивити морамо томе, да народ у Србији слабо кога из средине интелигенције бира. То неможе бити само зато, што „сељани вољу своје, а трговци и занатлије своје људе,“ јер то и други народи не раде, него бирају људе и изван свога круга, где способности и поштења налазе; србски народ у Србији неможе бити, да и сам не види ту потребу. Мора дакле да је узрок другде, или у немарности интелигенције, или у великом притиску владе, која је све употребљавала, да осуети избор интелигентним људима, или и у једном и у другом, јер једно и друго стоје у узрочној свези. Ми мислимо да кад би се све слободне установе увеле: јавност, слобода штампе, слобода скупова и зборована, да би то уставни дух народа покренуло да би у једно изнело способности и карактере интелигентни људи на видик, те би тако народ добио прилику, да ји и са умне и моралне стране позва, и да ји почастује своим гласом поверења, и избором у скупштину што и другде бива. Но пошто су толики чланови уставног одбора сумњу своју изразили, да би и од сад народ обилазио интелигенцију тим више, што је већином чиновничка, и што народ у већини чиновника нема поверења, него само службеног респекта — то би нам ваљало показати начин, како би интелигенција у народну скупштину доћи могла.

Ту би било више начина: или да владатељ именује извесни број скупштински чланова, или да закон одреди категорије, које би као такви чланови скупштине били, н. пр. архијереји, председници врховног и апелационог суда, изасланици конвисторија, начелници окружја, изасланик велике школе; итд. или да владатељ ји именује, или напоследку да ји народ бира, и то или сам, или чрез изабране чланове скупштине.

Да владатељ, односно влада именује одређени број интелигенције у народну скупштину, противно је самоме појму народне скупштине, и довели би наименоване у напред у крив положај према осталим члановима скупштине. Таког наименовања клонио би се онај, ко не би морао примити се, а ако би морао, с тим није скупштини и народу поможено.

Да се законом категорије одреде, и ту има нештога, да и не спомињемо да би онда влада у искушење дошла, да на така званична места поставља оне, кои јој у политични рачун иду,

па ма не би ли способни за та званија (као н. пр. у Угарској велике жупане), и да не спомињемо прекидање званични послова, но то већ на путу стои, што може ко бити добар стручни званичник, и опет не у законодавству на свом месту, а може се догодити, да такви унапред постављени званичници изгуби владино, а недобије народно поверење, па никоме моралне снаге не приноси; осим тога може и у званичним и осталим интелигентним круговима бити и способности, и поверења достојнији људи, него у законитим званичним категоријама. Највише би се могло допустити, да архијереји као такви имају лични глас на скупштини, и да неке корпорације имају права из своје средине заступнике бирати као: велика школа, (као у Енглеској два свеучилишта) и конвисторије, али у сутицају свију свештеника свога округа, никако пак друге категорије корпорација, као адвокатска, трговачка, занатлијска, итд. које треба да су срањене са осталим народом, и да у народу одзива траже, и нају.

Да скупштина сама допуњава себе извесним бројем из интелигенције изван скупштине узете, што би у нечем било налик на поступак у Норвежкој, и то се неможе препоручити, премда би доста практично било.

Но ту би већина скупштине изабрала континент интелигенције по својој вољи, по свом правцу, и тако не само да би већина себе и нумерично, и умно прекомерно ојачала, него би и могућност и прилика пресечена била, да и мањина има своји интелигентни поборника, и да се свака ствар у интересу обштем са сваке стране претресе, и разветли. Том би се у нечем доскочило, кад би посланици сваког округа добрали околико у скупштину, колико од континента интелигенције сарамерно на њсга спада, и ово би било у духу оне установе, по којој је требало сваки округ да има свога колективног заступника одпре у савету, а по овом би у скупштини било.

Не остаје дакле, но да народ сам бира континент интелигенције, и тога ради имао би се најпре број представника интелигенције, па онда законита својства њивог пасивног изборног права одредити, и напоследку број тај на бирачке срезове поделити.

Број био би довољан четвртина скупштине, јер намера није, да интелигенција бројем претеже, но да је има у толиком броју, кои еј довољно за обавештење скупштинара, да ови при свом гласању имају разлога за и против. Осим тога доћиће обштим избором и онако колико толико, с временом све више интелигенције у скупштину.

Својства су та: да је кандидат ма из које струке наука, знања, вештина, положио испит, који га за теоријско ширење ти струка, или за практично обављање ти струка овлашћава, и по томе би кандидати били из реда: адвоката, професора, доктора разне врсте, научни чиновника, свештеника кои су гимназију и богословију свршили, чланова учена друштва, или иначе приповнати списатеља, изучени политехника, и кои су војничку академију више трговинске или економске школе изучили, и томе подобни.

Начин избора био би тај, да на свака три бирачка среза дође по један од интелигенције, да дакле сваки бирач у свом изборном срезу даде по два гласа, један на срезног, други на међусрезног кандидата, без разлике становања кандидата у Србији.

Ово би по нашем мишљењу био према другима најуспавнији, т. ј. уставној демократијској слободи најближи начин бирања интелигенције, ако се већ особито јамство за избор чланова интелигенције установити има.

Овако ујамчено ситуације интелигенције далеко је боље, него осивање горње куће тога ради.

По поред редовне народне скупштине, ваља да има и изванредне, тако зване велике народне скупштине.

Законодавна власт може се узети у двостручном смислу, као што су и закони двостручни; једни закони уређују текући живот држави, одношаје, права, дужности и терете грађана, други пак одређују, које и како је позван, да текуће законе доноси, и врши, т. ј. кои устав државе стварају и преиспитују; зато неки државници од обичне законодавне власти деле уставотворну власт у држави, а неки устава

и практично ту разлику имају, ако не у одељењим органима уставотворства, а оно у особеној квалификацији обичног законодавног органа. Тако н. пр. неки устав ишту за промену самог устава да три четвртине или најмање две трећине гласова скупштине на то пристану; устав северо-американске републике одређује, да за промену устава треба, да се две трећине гласова у оба кућама конгреса изјасне, или да то две трећине законодавни тела поједини држава зашту, па онда се особени конвенат сазива, и промена вреди ако три четвртине конвената ову закључе, или три четвртине држава усвоје.

Ми би још даље ишли и у самом уставотворству двоје разликовали: прво установљење форме државне власти, да ли т. ј. монархија или република? у ком би случају общте гласање свију грађана за надлежно држали; и уређење одношаја поједини фактора и органа државне власти између себе и према грађанима, као посредним саставним деловима државне власти, по начелима усвојене државне форме, у ком би случају доволно било, да обично законодавство са квалификованим потенцираним гласањем (1/2 или 2/3) гласова сучице — али како се то у пракци не доли, а общте не бирачки, него стварно решавајући глас без и пре довољне свести, просвете и друштвене самосталности може лако цезаризму овој најгорјој демократској установи да послужу, то налазимо за обе струке уставотворства у Србији један орган за довољан, и то „велику скупштину“, која би два или трипут већа била од обичне редовне. Пред ову би спадало: установљење државне форме, избор владатеља, постављање наместника и старатеља недораслом владатељу, установљење начина владавине, и по томе устројство државне законодавне, и врховне извршне, и врховно судске власти, у свом склопу и међусобном одношају; означене установе, које су гаранција уставу; ујамчење основни људски и грађански права; промена у свему томе, т. ј. промена устава; промена државни граница, одобрење терета, кои поколења веже, наиме државног вајма, коме би рок исплате превалилаво време обично перјоде законодавн тела; проглас нападног рата.

Изванредна скупштина скупља се по потреби, кад то владатељ или редовна скупштина народна за целосходно нађу, и ту да горња кућа, ако би је било, нема у общте, или бар не одељеног гласа.

Редовна скупштина бира се на три године дана, а скупља се редовно сваке године у једно и исто одређено време.

Догађало се, да је владатељ сазивао редовну скупштину ванредно, после каквог догађаја, кои је или због каквог изванског успеха, или због какве јавне опасности воду на воденицу владино политике натеривао, и глас ма колико оправдане опозиције у грлу угушивао, па ако се скупштина од три на три годи сазивати имала, то се од оне ванредне скупштине на ново тригодије бројало, те је тако препредена влада „ловећи, што Руси кажу, згодну минуту“ увек имала начина, да угуши опозицију, која је у уставној држави од највеће потребе, и која ће се тим мање у конспирације претварати, што више у јавности одушке буде имала.

Због тога треба да се народна скупштина не само годишње држи, но да ванредно сазивана скупштина не пречи састанак скупштине у истој години у обично време.

У народној скупштини треба да је јавност и подпуна слобода говора; заступници народни да никоме нису правно одговорни за свој рад на скупштини, и да им лично не буде законом обезбеђена на начин, кои то у уставним државама тако званим „имунитетом“ бива.

Какви би пак одношаји између владатеља и народне скупштине, између законодавне и извршне државне власти имали бити, и кои љубособни делокруг, то ћемо разложити, кад о уставном органу владатељске извршне власти, о одговорној влади мисли наше изложимо.

Овде ћемо додати само још неке примедбе на стрјој горње куће, или „савета“ за случај, ако би по предлогу уставног одбора овај заоста у преображеном виду остао.

Ту су мњења разлика била; једни су били за то, да владатељ именује саветнике, (Мијатовић и Милић из Селевца), други за то, да владатељ именује трећину саветника, а скупштина две трећине (Каљевић), и да скупштина бира из и ван своје средине, у савету да буде трећина стални на 9 година, са изменом сваке три године (државно веће за спрему законски предлога, и важнији уредба; Сретенковић); трећи, да долњи дом бира трећину у скупштину, а кнез две трећине, и то једну од стални чланова, а другу трећину, од људи који су се учили (Спасић). Неки не могосе се решити за горњу кућу, док јој склоп не сазнаду (Чумић, Пироћанац, Павловић, по нечем и Главинић).

Ми смо пре свега противу тога, да ма у ком виду буде стални саветника, ма они међу тим имали улогу, да спремају законске пред-

логе, и важније уредбе. Менаше законодавне функције са административном, ма и само консултативном свакако је неумесно; осим тога они који су суделовали при предном саветовању о законским предлозима и владиним уредбама, унапред су преокуповани (задобивени) за те мере; нити би у ширем савету беспристрасни у законодавству, или контроли владе били; осим тога сувише је то скуп апарат у тако малој држави као што је Србија, и досад ништа није био, него скупа „синекура“ за „државне инвалиде“. Колико би се професора, или народни учитеља за те новце држати могло! Доста је Србији издржавати: кнеза, министре, четири архијереја два велика суда, 17 начелника, 17 окружни судова, осим Београда, толики мањи бирократски апарат, свештенике, учитеље, војску и т. д. све на 1000 кв. мјља, и један милион и нешто становника, што би и за више милиона доста било — на што још саветници, какве сад ни многе веће државе немају. Министарство има и треба да има доста умне снаге за спрему закона, а и скупштине могу за особене случајеве комисије на то изашиљати, које би међу тим спремале што треба, у које би комисије могли се позивати и стручни људи, који нису скупштинари, или чланови какве „горње куће“ ако је буде (изпитне, анкетне комисије).

Што се савета као горње куће тиче, ту примећујемо, да ако ће ји владатељ именовати, онда за Србију немају ни значаја ни вредности. То ће у очима народа увек бити „двоструко или умножено издање“ министра, па на што ји толико?

Осим тога, где је наименовање, ту треба да је то вековечно, друго да је безгранично. Ако није „Пер-саветник“ за цео век свој постављен, не ће имати никакве самосталности према владатељу и влади, стараће се само, како да на свом месту и даље остане, дакле таквом савету и онај се темељ руши, који се зове: „посредник између престола и народа“, умерављујући, контролујући, и равнотежу одржавајући фактор“, зато је у Француској био, а у Аустрији, Италији, итд. члан горње куће јесте невољечан. Кад је пак то, онда мора владатељ право имати, чланове по увиђењу, или по уставној потреби умножити, јер узмемо, да и влада и народ у својој скупштини хоће какву реформу, или какво предузеће а савет, кои је можда под утицајем какве владе наименован не ће то — како се може напред корачати, ако владатељ не може умножити број горње куће, као што у Енглеској и према самој аристократској, наследној кући у такој кризи бива? А ако се може умножавати — где је томе крај? Може ли то умножење издржати мала земља, као што га издржава велика држава, у којој и већи морталитет помаже, т. ј. пре се изумирањем број смањи на обичну скалу. И та финансијска страна говори противу горњег, нарочито наименованог дома у малој земљи.

Што се изборне горње куће тиче, ту већ има уставног лека противу њене упорности, или јогунства, јер таку може владатељ као и долњу кућу разрешити, и на народ апеловати, и имајући ту корективу, могло би се владатељу уступити, да један, али м а њ и део горње куће именује, јер ако већи поставља, то опет наплазимо на оне и уставно-политичне и финансијске препоне, као и при целокупном наименовању, али баш избори могу показати сувишност горње куће; за потребу те куће наводи се поглавито фактивно одсуство интелегенције из народни скупштине; узмемо сад да ће слобода штампе, слобода састанка и договора, јавност — „имунитет“ заступника — без који уставови на сто комора не вреде — ту последицу имати, као што ће је без сумње све више и више имати, да интелегенција, па још већином већ у прву кућу бирана буде — на што онда друга? и ко ће остати за избор у њу? И не би ли баш остатак био ако не умни, а оно морални „обим интелегенције“, без изворног народног поверења, који би својим положајем задобио маха да пркоси, и то можда у исто време на обе стране, и горе и доле, али доле за цело.

Но ако је до горње куће, свакако је боља изборна, и то подпуна изборна, као у Белгији, Холанду, и у својој форми у Норвежкој, и управо би у таком случају, т. ј. ако се „одљуд“ хоће горња кућа, за Србију најприкладнија била установа Норвежка, по којој би народна скупштина четвртину свога узаконеног броја одабирала и из своје средине и из народа за горњи дом, а избором из средине упражњена место да се попуне новим избором среза, чиј је заступник одабран, и да така горња кућа нема већи делокруг, него што га горњи дом Норвежки има, то јест да у случају двачлупа мањег сужоба између два дома оба дома заједно гласају, и већином спорне ствари решавају, но да има права иницијативе. За сам избор како у погледу начина, тако и кандидатске квалификације имало би важити оно, што смо за бирање „интелегенције“ у народну скупштину казали.

Можда коме иде у рачун, да се савет

зато умложи, што га је мука касирати, па га треба парализовати, али било ово парализовање наименовањем, или избором кои би можда данашњој влади по вољи изпао, и пак ће се показати, да лије добро рачунао, да ће се у већем савету доцније већа беда, и то и по престолу, и народ добити зато или: једну народну скупштину, или што наличније на Норвежки „Стортинг“, иначе ће се „двокоморство“ у Србији и скупочено и штетно, да нерекнемо опасно показати.

„Мајсторисање“, т. ј. удешавање устава и установа по магновеном рачуну и цели властника, а не по общтој народној потреби, и по начелима истинитог уставног организма, обично се над онима самимга освети, кои су „мајсторисали“. Прави пут најдаље води, па ако не увек трајућој тако званој срећи, а оно трајућем добром имену они, кои су га крчили, и поравнали.

Земљеделска задруга у Шајкашкој.

Почем досад још нигде у „Застави“ не нађох да је што о „земљеделској задрузи“ — која се на препоруку војеног министарства у округу Тителског батаљона основала — јављено, то као члан исте сматрам си сам за дужност, коју о истој нашем читајућем свету рећи, да га са том по наш народ врло корисном дружиницом у колико толико бар упознам.

Колико ће хасне отуда временом наш народ имати, мислим, сваки ће ласно увидити моћи, кад то само у обзир узме, да смо ми поред свег нашег тако плодног земљишта, мало се или управо нимало у рационалном економисању разумевали, већ ли тако рећи на Бога и каквоју наше земље ослањајући се, онолико само радили, колико нас је деда и прадеда наш томе научно, нимало не размисљајући и не паптећи за тим: да нам иста земља другче и боље одјелава и боље хасне доносити може. Поглавита ће цел дакле овоме још у повоју сада налажењем се друштву бити та, да, колико је могуће рационалним економисањем показивајући исто и у самој пракци, материјално благостање код народа нашег унапреди.

Допустите ми дакле, колико је мени познато, толико и вама да рекнем о њеном досадањем раду и успеху.

Досад је „земљеделска задруга“ наша већ две главне скупштине држала — и то прву у Тителу, а другу 29. дек. пр. г. у Жабљу. На првој колико ја знам, кад се иста задруга образовала, беху изабрани гг. Миша Крестић за председника, Ђорђевић за подпредседника, Огњановић за благајника и Ђура Крестић за перовођу — сви су трговци из Титела. Ма да иста скупштина није у толикоме броју, колико је сам решавани предмет по значају своје захтевао, заступљена била, ипак обављени избор часника у пуној мери оправдао је свест скупљених онда чланова, јер против изабраног особља на другој скупштини држаној у Жабљу, сакупљени у већем броју чланови, на изјаву г. председника, да: „ако им избор по вољи није, слободно други предузети могу“, не само да је каква приговора било, но једнодушно се исти као ваљан одб. и даљи рад започне.

У кратко дакле да наведем, шта се у тој другој скупштини радило.

Прво се увидела нужда штатуте печатане имати и сваком члану по један примерак доставити. По том је перовођа читао неке чланке у „погледу недостатака, у газдовању народа нашег“ од г. председника списане, и заиста тако вешто поцрпљене, да се зарадовасмо, што таква човека за председника имамо, јер тек што нам се прва прилика подала, одма и опасисмо у њему таква човека, који заиста поред свога практичног искуства, уједно и показује, да је не мање баш и стручан на пољу економичном. Општом вољом умочи се поводом тим г. председник, да исти састав од места до места циркулирати даде, како би га сваки местни одбор прописати и у своју архиву оставити могао. Но желити би било, да се исти путем „Селака“ на јавност изда, који би уједно и као писмени рад из „Задруге“ наше означен бити могао. За тим донешено буде, да се „местни одбори“ свуда установе, који ће после о раду своје извештаје своје главним скупштинама подносити, да се види, у колико је који више делатности показао и каква успеха учинио. У местне одборе бирају се: председник, перовођа и благајник; а сви чланови задруге у једном месту јесу одборници. Даље предложено и усвојено буде искати од владе као својину „Задруге“ „виноградине“, земљиште од 61 ланца ритом ограђено, близу Жабља на оснивање земљеделске школе, — тако исто и од општине општине дударе на руковање местним одборима. У истој скупштини закључено је и умолити високу власт, да се у будуће и без искања дозволе од политичне власти и њеног комесара скупштине и одбори држати могу. Не мање препоручено је и јавна економичка предавања држати, а лист „Селака“ као орган наше задруге, да се прими. На последку буду још ова лица за почасне чланове предложена и примљена; и то:

гг. Вишњић, батаљонски командант; Михаиловић, мајор од управе; Јелисија Јовановић, поручник у мировини; др. Радић, редактор „Српског“; Емил Чака, економ у Новом Саду; Ђорђе Рајковић, бивши учитељ у Новом Саду; Никола Ђ. Вукићевић, професор препарандије у Сомбору.

То је дакле од прилике досадањи рад наше „земљеделске задруге“. Но рећи ће можда ко, „земљеделска задруга“, да се ради, и пошто је управо закључено, да се ради, и пошто кати може, да види, шта је од свега тога до сада урађено и каква је где успех учинен? Ево дакле и на то у нечем одговора.

Задруга наша, као што видите, већ је формално образована, а колико ми је познато, прилично је и чланова већ уписано, тако, да и неку своту новаца већ притежавамо. Али бајна, правог темеља овој згради у почетку њеном не могосмо одма положити, јер за таково што, колико са материјалне стране, толико и са гледишта земљеделске школе — која је главна цел ове задруге — као средине и најзгодније место за то, у целом шајкашком округу беше у жабаљском хатару земљиште „виноградина“ које нам је на сваки начин задобити требало. И хвала Богу, што тражисмо, то и нађосмо, јер високом одисом п. к. ратног министарства „виноградине“ су „земљеделској задрузи“ на искану јој сврху већ као својина њена предане. Јуче је тога ради бијо у Жабљу наш г. председник, и скупштински чланове овдашње, почем краткости ради времена главну скупштину сазвати не мога, јер крајње је време, кад се са земљом расположити мора, свршисмо, да исту засад до јесени под закуп издамо. Не мање је од ратног министарства одобрено и то, да у будуће наше састанке и без политичног изасланика држати можемо. Као што видите, наша „земљеделска задруга“ по народ наш свакојако ће бити од аоне, јер оно, што нам је најглавније, то већ имамо, и ако се не варам неће дуго протећи, а ми ће мо и земљеделску школу у средину мале ал српске Шајкашке имати.

Хвала зато високом ратном министарству! хвала нашој батаљонској управи и хвала вредном нашем председнику, који се тако својски за ово племенито дело код наше високе власти заузимао беше, да је заиста за ово кратко време већ поштовање свију чланова у велико за службу.

Идућа главна скупштина „земљеделске задруге“ заказана је 1. (1.) маја т. г. у Ђурђеву, које јављајућу, желимо би овим сву гошподоу п. н. почасне чланове, којима би могуће било, пажљивим на то учинити, јер на сваки начин, биће договора о важним предметима, а можда и о земљеделској школи и будућем располагању са „виноградима“, где би нам заиста стручни људи при тој прилици од преке потребе били.

У Жабљу 4. априла. 1869.

Један члан „зем. задруге“.

ДОПИСИ.

Београд 6. априла. Чудно нам је, да наша цензура, почешће задржи „Заставу“ по неколико дана, и тек кад се примети у публици неодобравање таквих поступака, пусти је, те тако по више бројева добијемо у једанпут. Осим тога, догађа се да по неки број никако и не угледа бела свста. Оваки поступци наше владе, не воде добру. Прва хрњава страна тога то је, да влада губи поверење у народу, дискретира се; јер сваки мисли да се она боји тога листа кад га обустаља. А свако опет мисли и то: да се онај зећа, коме је шашка за капом; дакле, да је изнешена нека истина, од које неко од „великих“ мора црвнети.

Ми знамо, да ако има дела које се јавности боји, да се то никако сакрити не да, и да се по томе не само не може оно сакрити, него напротив: таким мерама, узапћивањем, још се већа важност даје делу ако га има.

Ако ће се и даље тако радити, то за цело неће ни овај број „Заставе“ изићи испод огрточа цензуриног, јер вам морамо саопштити још једну новост која се само у нас десити може. Ако хоћете, да жртвујете и овај број, а ви печатајте ово:

Ови дана одпуштен је из државне службе С. Антић писар мин. унут. дела, као што указ вели: „у интересу државне службе“. Ко не зна за овај бирократски израз, може помислити, да је занета државна служба добила нешто с тим. Но то не стоји. Ту онај, кога згоди губи службу, а држава једног раденика, што ће у нашим околностима — где су доста редки људи с мало више знања — много рећи. Но питање је: зашто је г. С. Антић изгубио службу? Зато што је писао — као уредник „Правде“ један чланак, који се није „горе“ допао. Али овде баш почиње интересантност те ствари. Писац је кажењем о тога, што цензор није видео, да се чланак неће допасти „горе“. Дакле и поред превентивне цензуре, може писац да настрада; а написм назадњацима то је и био најјачи разлог за одржање цензуре, јер вели, можеш писати шта хоћеш; ако цензура про-

гости, ниси одговоран ни зашто на против у слободној штампи, сваки час може држав. или лав. тужиоц, да прави посла. Шта сад велите назаднади; пропаде вам најјачи разлог. Ми износимо ову ствар пред српски свет зато, што смо ради, да данашња влада српска, које чланови више или мање, носе популарна имена, — не удари трагом прошле владе, јер би нас јако било, да така дела осуде оне људе, које смо ми с поверењем допртали на министар. столице. Мале ствари рађају велике последице.

Д. Ђ. У Араду 5. априла. Избор скупштинара и код нас је свршен, и по закључцима срб. сабора изабрато је свега 16 ван часника у црквени избор. Председник остао је стари, г. вел. судија, а за подпредседника изабрат је г. Лаза Тенецки.

Досад се увек ради хрђаве манипулације наших фондација апеловало на дојакосће стање општинско, и једва се тако рећи — дочекало, да се општине уреде по новом закону. Ево дочекасмо и то доба, и остаје нам да видимо, оћел се што променути на дојакосћој манипулацији посмрчади наших родољуба, који су се побринули за Србе с ове стране Мориса, да се одрже у свести, ил боље рећи, да пређу у њу? Међутим са свију страна чују се тужбе, да ће се по новим закључцима тешко моћи држати општина, ако ће сама себи бити остављена. Чујем, да се у варошкој репрезентацији решило, да се не потпомажу више учитељи и школе немађарских народа, већ да се у опште-народној школи (périkola) држе тако учитељи који би уз друге предмете кадри били предавати и језик. По каквој и чијој наредби? —

Баш сад испратисе уз „Гакоције“ и многе заставе (међу којима беше на жалост и српских) нашег посланика на железницу. Радознали смо, да га видимо на браништу како ће да нас заступа тај први „galant homme“ арачки; да нас неће и он заступати с ђутањем, ко и пређашњи посланик, који је случајно такође деаковац био, и који за целе три године ни уста отворио није?

А чему се имамо јадни и надати од човека што је с Андришијом и првим мађарским магнатима per tu?!

Врњак 4. априла. Од како закључења расправног сабора у живот ступише, добисте са више страна извешћа о организовању нових општина, само се из нашег места до данас ђутало, прсмада је општина наша респектујући иста закључења, јошт 2. јан. о. г. конституисању приступила. За председника је изабран г. парох Ј. Јовановић, за подпредседника Петар Бумбић, а за перовођу Ђорђе Петровић. Наш народ обично нерадо прима новости и реформе, особито такве, за које мисли, да нов терет на њега наваљују, па зато то у многим местима на грдно препоне речени закључци наиђоше. И ово је један од најглавнијих узрока, што је наш народ са том новом реформом незадовољан. Има и други узроци, а ти су: 1. Што је закон о дотацији свештеничкој непрактичан, нејасан, неразговетан. 2. Што има питања у многим ствари нерешених, која дају могућност да се разпо схвате, а усљед реченог схваћања рађају се сукоби и немиле борбе, и отварају се врата многим неприликама. 3. Што се није за сходан начин постарало, како да се изведу та закључења, него се је више цела ствар бадателсала, те се тим начином многе непријатности и немиле раздори између свештенства и парохијана изродиле, кои ће времена потребовати, док се уклоне.

И у нашем месту било је неког неспоразумљена, али се је оно обавештавањем гдекоих разумних и разборитих људи брзо уклонило, јер нам је више стало било до слоге, љубави, и међусобног споразумљена, него до појединих незнатних ситница, које само повод немилости распри и несрећној неслози између свештенства и народа дају, и које ће идући сабор и онако морати уклонити.

У провинцијалу некуши пол. власт новац за парохијал, него је та дужност одбору црквеном дата, који у садањим околностима никад купити неће, и ако се пол. власти купљена не даде, свештенство ће наше велику нужду трпети, као што је ево искуством свешведочено, да по многим местима свештеници јошт ни крајцаре од нове године не добише, што је врло жалостно и чемерно! И у нашем месту тек с концем прошлог месеца примише свештеници за два месеца плату, и то се са великом нашегом умјерало. Зато је одбор умолио пол. власт, да она порез покупи, јер другог лека нема.

Одбор је сад приступиој организацији школа, и наредило је: 1. Да се понављајуће и шетартске школе одма заведу, одредивши учитељима суразмерну награду за труд њихов. 2. Да се родитељи оне деце, која неуредно школу посеђују, од управитеља и старатеља школског прво опомену на извршење њихове дужности, и ако то не би помогло да се каш-

тигују новчаном глобом. 3. Одбор је задао реч, да ће заједно са свештенством убитачне обичаје који народ морално и материјално упропашћују, колико је могуће искорењавати, и у томе осим обавештења и властитим примером предходити.

Из овога увидити можете, да је одбор наш задатак и позив свој схватио, и да бар воље показује к раду, а где је он, онде мора бити и напредка.

Зато би молили и другу браћу, да се окуну којекаквих ситница које никоје ползе не доносе, но само семе раздора, и крајњег неспоразумљена између свештеника и народа сеју. Нами је сад слога међусобно поверење, и права љубав најнуждније, јер нам се опасности са свију страна гомилају, па ако јошт и унутарњи раздори у народу мах отму, онда нам је смрт народна известна. Немојмо давати повода, да нам се са неке стране пребацује да смо незрели, и да није за нас самоуправа, и да јошт потребујемо тугорства, јер како су неке општине потегле речени укори не би били неправедни. Пазимо да нам се не припише она пословица: „Што је наше то је лоше.“

Ми сви признајемо да закључења саборска неодговарају потребама нашим, да су непрактична, и да нам требају основи јачи, бољи, јаснији и практичнији, кои ће и народ и свештенство задовољити и наше црквенопросветно тело од рана, које га нагрђују извидати моћи, ал донде, док се законитим путем та закључења неизмену, немојмо их нарушавати и глатити, јер таким начином отварамо пут анархији.

Гдекоје општине нерешпектујући саборска закључења, оће да се са свештенством, што се наплате њихове тиче погађају. То је по § 53 саб. закљ. коначно забрањено, и кад би свака општина у том погледу са свештенством могла чинити шта оће, онда нам нетреба Сабор!

Оволико засад о тој ствари, а желим је да се сабор што пре сазове, који би многа зла предупредио, која мах отимљу.

Из Сегедина 6. априла. Ма да смо у средини гуђинства, одвојени од милос српства, опет гмодамо, да сваком приликом покажемо, да и у нама српско срце куда. Истина, ове године се у врло малом броју изкуписмо у коло брацке љубави, ал се заверисмо, даће мо славно делати, да би се идеја омладинска што боље распространила.

И ми приредисмо у име и помоћу сегедински Срба „забаву“ 8. (20.) фебруара, у корист књижице „Слоге“; но чист приход родољубљем како овдашњи грађана, тако и страни гостију изненади нас; и у сљед тога закључи дружина, да се од дохотка 40 фор. а. вр. срп. нар. позоришту пошаље, које одма и учинисмо.

Приноси на забаву беху: Г. Г. Михаил Леттер 10 фор. Ђорђе Нешковић 4 фор., Коста Дамјановић капетан 2 фор. Јован Сремац 10 фор. Стеван Савић 5 фор. Пера Милић 5 фор. Лаушевић и Стојковић 5 фор. Васа Веселиновић 5 фор. Јован Харис 5 фор. А. Поповић и друг 5 фор. Васа Милић 1 фор. Никола Кадар 2 фор. Бугарски и Веселиновић 3 фор. Трива Зозук 2 фор. Јован Дамјановић 5 фор. Миша Крестић 3 фор. Рувин Крестканић 2 фор. Пера Фирићазки 3 фор. Коста Арновљевић 5 фор. Шандор Шановић 3 фор. Глиша Јаблановић 2 фор. Милош Петровић 2 фор. Јован Вожић 5 фор. Арсеније Нинић 2 фор. Михаил Дамјановић 1 фор. Васа Крестић 1 фор. Стеван Савић. ц. кр. контр. 4 фор. Гђе. Марија Ерешкеви 5 фор. К. М. 2 фор. Ана Субић 1 фор. Полексине Чаковац 5 фор. гђца Марија Фоти 2 фор. Добровољни приноси на каси: Г. Г. Милош Војновић, из Сирга 4 фор. Јован Кипри, из Крстура 1 ф. Каракашевић 1 фор. Татаровић парох из Орсламоша 1 фор. Јован Дамјановић 5 фор. Пера Дожић, из Вашархеља 4 фор. Коста Давидовић, парох из Вашархеља 1 фор. Васа Веселиновић 5 фор. брат Тоша Грубић, 2 ф. гђа: Марија Ерешкеви 2 фор. Пало је на каси од улазне цене 13 фор. — свега 15 фор. Кад се одузме расход од 88 фор. 38 нов. чист приход 68 фор. 63 нов.

Неможе мо пропустити, а уједно да не благодаримо овдашњим Србима, који су нам наше подухвене подпомогли својим прилозима; које су пре забаве положили. Тако одушевљење наши „врли Срба“ већ много пута показују, и уверени смо, да ће нам молба и у будуће код њи одзива наћи. Они показују и овом приликом, да им српска народност на срцу лежи.

Буди топла благодарност свима приложницима, врлим родољубима. „Одбор.“

0—0—0. У Вел. Кикинди 15. апр. Одавна не беше у „Застави“ какав допис из Кикинде, зато сам наумио, да вам ја једно доставио, док није „Застава“ помислила, да смо се ми овде „напредку“ одали, јер ево ја ћу да вам нечим докажем, да у нас нема баш бог зна колко напредка. . .

Хоћу овом приликом да вам јавим нешто о нашем неком сирочету, о нашем назови позоришту.

Та ви ваљда и не знате, да ми овде имамо наше позориште, боље него срп. нар., јер ми овде имамо и особено зданије за то а народно тога нема; па имамо наш позор. одбор, позор. дружину, кадри, абнома, ложе, галерију и т. д. Но све није ништа спреам дивне администрације и красне манипулације, такве за цело нема ни код „диспозиционог фонда.“ Нит се ту зна, ко пије ни ко плаћа; све иде како је воља г. касира, јер што он каже, то је свето, баш као да исти Јовиш каже. Има ту ствари и које требају и које не требају; ту вам се наручују дела за превод а ови пуне касиру библиотеку, наручују се францеске новине за дружину а овамо г. касир говори францески и т. д. Не пита се ту, како је парче за ову дружину и за ову публику, то није нужно, само треба да се касиру допадне па ће онда за све поднети. Тако је једанпут дао доносити „Терезу Кронес“ (позор комад а истој бечкој глумици), да се преведе за кикиндско позориште. Па сад реците, да наш касир нема драмског укуса — и памети!

Не немојте се свему том ни најмање чудити каћ вам речем, да су председник и касир (који уједно и сав одбор сачињавају) људи, којима је куд и камо мање до тога стало, да наша публика из тога позоришта каку моралну и душевну корист добије, колико до неког господства, до неке мученичке славе а најпосле можда и до мало „чиста прихода“. . . Прво председник, то вам је човек, који је познат као искрен непријатељ омладине; ево га и сад се као такав показао приликом избора посланика. Касир, ако ћемо га по његовој „каријери“ ценити, мораћемо примати, да је „млад“, ако ћемо по начелима, онда га можемо слободно у средњевековне ритере уретити — а и јесте прави ритер у нашој вароши. Тако, то нам је одбор. А дружина, е она је заслужила с малим изнимком потпуну похвалу. Та не треба више него да узмемо то стрпљење и то пожртвовање, што се она под таким господством држи и не ће да малакше. По и то не ће дуго трајати, јер богме, ја још не виђох ни једне дружине да је дуго постојала без икакве унутарње свезе, без организације, без своји штатута. Тога свега у нашој дружини нема, јер да има, онда ми неби имали таког председника и таког касира.

Ето и то, има већ више од године дана, како та дружина постоји па ја још данас не знам у каку цел. Ипак знам, да је сваком позоришту први задатак да буди у народу свест, да га учи самог себе познавати и т. д. А тога свега као да код нашег позоришта нема. Овде је, чини ми се, главна цел та, да би по неки имали прилике, да покажу, како се уму аристократски понашати, да би имали начина, да покажу, како су изобразени и углађени. И за тај посао имамо и ми ложа, са којих се може вајн презрително на скромну буржоазiju гледати.

Па узмимо само, како је летос било, док беше арене, онда се тек показало, за што то позориште постоји. После сваке представе беше по један „Tanzunterhaltung“, где су се „сладчајше ћери“ могле на фини начин изиграти и проманадирати. Тим се је давала неким прилика, да добро угубе оно што су видели на бини, тако да се сутра нису могли ни сетити, шта се је представљало. Ал то је све тако морало бити, јер је г. председнику и г. касиру пријало, особито још кад се какав „Краљевић Марко“ нашао да подигне чапу у здравље и у заслугу славног одбора и т. д.

Али није само то задатак нашем позоришту него још и то, да читаоници подмеће ногу. Јер оно г. ј. председник и касир проповедају да поред позоришта није нужна и читаоница (sic) па то и самим делом показују, јер да бог да, да су кад у читаон. дворану завили.

А још племенитија цел им је, да народ, позоришту натруне. Не треба више, него ево нек вам каже г. Крестић шта су му рекли неки Кикиндјани, кад је купио прилоге на народ. позориште: „Ми имамо наше позориште да не можемо два издржавати“ — да смо весели!

Ето вам ту у краткој описах, у каквом се стању налази то наше сироче. Па знајте, да је то жарчење и палење многе наше свесније грађане од позоришта одбило, наравно, јер ни један паметан неће подпомогати председника и касира — да рекнем, такав завод, од којег никакве користи нема. Но, кад би се оно организовало и конституовало према потреби, сваки би радо и весело пружио помоћ и старао се за његов опстанак. Овако се још морамо жалити, да тако што може постојати, што нам за доказ служи, да неки и неки још нису са својим карактером на чисто.

Остаје ми још да вам речем, од каквих је срестава постојало то позориште. На ту је цел цркви. општина осим материјала преко 1000 ф. бајати у зајам дала — не знам у каку гаранцију! Уз то су још многи грађани знатним прилозима у помоћ притекли. А треће, улазне цене тако су велике, да би човек помислио, кад се случајно неби сетно пређашњег стања

позор зданија, да је у каквом бечком позоришту. Пак и опет има толико дуга, да се многи неки сад кају, што они нису председником ил касиром постали. Такова цена је најбољи доказ, да је г. председнику и г. касиру много до тога стало, да се у народу свест буди и да му се да прилика, да себе самог упозна.

Толико сам држао за нужно да овом приликом доставим, други пут ћу мало из ближе — донде ће сигурно г. председник и г. касир још каку лепу цел за наше позориште измислити, па ће, држим, бити вредно, да вам кажем.

На послетку да вам речем коју о самој читаоници. Знате, да се у пролеће обично све преређује и претреса па тако и начинисмо с нашим читаоницом. Па баш доста се ђубрета у њој показало и много се „испод решета“ нашло. И сад је чиста овејана шеница остала. Вредно је знати, да су то скоро сами тривучевчи људи који су изостали показав тим најочитији знак безсвести. Него се сад поговара, да се „господар Језта“ опрема, да подигне касину за своју начелну браћу и за остале кик. грађане. Знате, тај „господар Језта“, то вам је онај крајни Србин, што се (чини ми се у Карловцу) Душаном и Косовом заклињао, да му у Српству равниот нема — и где, показао је!

П. У Жабљу 7. апр. — Као што сам вам пређе јавио, г. председник „земљеделске задруге“ наше, бије је у Жабљу 3. апр. ради договора, како да „виноградине“ под закуп издамо. Прошле недеље дакле 6. апр. као на одређени дан лигитације, скуписмо се нас 20 чланова у општинској кући, где се и образовасмо, као одбор. За председника изабран је г. Емил П. Сарајлић трговац, за благајника г. Максим Палић прота, а за перовођу г. Милош Палић помоћник његов. Виноградине смо издали дакле до последњег септ. т. г. под закуп за 610 ф. а вр. И неколико нови чланова том приликом добисмо, тако, да нас сад већ у самом Жабљу 40 чланова има. Уједно и то вам стављам до знања, да нам је и општина наша одбору „земљ. задруге“ већ општинску башту на руковање предала.

У Павловци 6. априла. Жалостно је ал се рећи мора, да овде по провинцијалу нити политичне, нити пак наше духовне власти хоћеју да нагледају и бригу воде, о новом уређењу за наше свештенике, или незнам смем ли рећи несретнике? Ево овде у месту Павловци нити општина уважава црквени одбор, нити се порез кои је учињен купи, нити је свештеник ево већ четврти месец једне пребјене паре добио, да може себи у кући што је најнуждније соли купити. При оваковим жалостним околностима, незна се сад коме је свештенство остављено? —

У гарска.

(Програм при отварању угарска сабора) овај је: У суботу 12. априла пре подне скупиле се чланови оба саборска дома у краљевски дворци у Будиму, одакле ће ићи у дворску намену колко их узможе стати унутра на призивање светог духа. Краљ долази под небом на службу без званичне свите; прелат, који носи апостолски крст, стаје у капели под небом.

После службе одлази краљ у своје одаје и ту остаје догле, док се свештеници који су на служби били нересвуку и не оду из капеле на оно место, где се сви достојници скупљају да прате краља у дворану. Заменик чувара краљевски врата води бригу са повереником сигурности да се прописани ред непокремети.

Чим све буде спремно, јавља ц. к. кемерер цару и овај долази из унутарњих одаја својих у велику дворану. Пред краљем иду: заменици чувара краљевских врата; магнати који имају како дворско звање; Примас; уг. министри; ц. к. оберхрочемајстер са скитром краљевским; обершталамајстер, заменујући оберхрочемајстера, са начелом државним у руди који је у вис подигнут, а њему од десне стране владина са апостолским крстом,

Сједне и друге стране покрај цара и за њим иду: капетани угарске коњаничке и пешачке гарде цареве; ц. к. оберкемерер, и ц. к. оберарвант. Кад краљ у салу присне, пење се на престо, седа на њ, покрива главу, на највишем ступњу уз десно колено краљу стоји оберхрочемајстер, уз лево оберкемерер; покрај ових с десна шатајени пешачке и коњаничке гарде, што краља чувају.

Остраг уз вид стоје са сваке стране по три чувара. Сдесна поред престола стоји владина са апостолским крстом а слева министарство. Мале даље од престола с десна и слева магнати; пред престолом мало подале стоји Примас отворит краљу а и за његових леђа опет магнати.

Даље по дворани стоје у полушестару чланови сабора.

Преко пута од престола краљева намештена је трибина за краљичу.

Краљ долази у дворану с десне стране престола а краљича с лево.

Краљ седећи на престолу, говори беседу, којом сабор отвара. За тим као што су допли одлазе сви у унутарње одаје, а депутација одлазе у дворану саборску да сврше седницу.

— У „Мађар Ујшату“ пита Краљица, дал треба да идемо на светковину при отварању сабора? и не одговара, да треба ил нетреба, него само ово преведе: У другим уставним земљама долази у такој прилици краљ међу заступанике, а не ови да иду њему на ноге. Но ако се и ове као 1865 године сабор у краљевском дворцу у Будиму узавара,

онда нек се бар при тој прилици укљони са двора првена-жути барјак.

— Лист „Алфелд“ што излази у Араду, престаје од 6. априла бити опозициони лист.

— Досад је изабрано за угарски сабор свега 397 посланика. Од ових су 238 деаковца, а 159 левицара. Већина је деаковачка у 79 посланика. Остају још 12 избора.

СЛАВЕНСКЕ ЗЕМЉЕ.

СРБИЈА. Четвртог априла био је по „Ш. Л.“ г. Јов, надинцир аустро-угарских државних гвоздених пруга, код намесника на аудијенцији, ради жељезничке пруге, која би се имала од Алексинца до Београда повући, и на коју је добило концесију друштво, у ком је глава брзо Николаић од Рудне. Ово је друштво добило и од угарске владе концесију да од Кикинде преко Панчева у Београд жељезнику гради. Изгледа да ће Николаићево друштво добити српску пругу.

Г. Калај враћа се 1. маја п. р. са свог пута из Београда. Пре негод састао се Калај у Пешти са Бајетом и имао је с њиме подужа разговора. Влада српска учинила је све кораке да међународна пошта аустро-угарска пређе од 1 јулија п. р. у српске руке.

СТРАНЕ ЗЕМЉЕ.

ФРАНЦУСКА. „Журнал офисиел“ од 13. априла саопштава писмо од 12. априла Наполеона на Рујева у погледу стогодишњег рођен-дана Наполеона I, који долази 15. авг. Споменуто писмо гласи:

„Најбољи начин, како да се светује ова стогодишњица, јест, да се међу негдашњим бојиним друштвима дара распростре више благостања. Могло би се наложити уложити и дозначујућим благостањима да старим војницима исплаћују нешто већу мировину; ово би се пак постигло, кад би се овим благостањима напустила вересија, коју је комора доаволила за неколико година, те која би била потребита, да се покриву ови прелуди.“

Одредбе прорачуна неби се тим начином ништо мењале.

Цар би желео, да би починући од идучег 15. априла сваки војник републике и првога царства добио годишњу мировину од 250 франка.

Цар се узда, да ће законодавно тело овај предлог пријети са оним родољубним чувством, које га толико одушевљује.

Законодавно тело, нише цар, мислити ће као и ја, да је у време, у којем се туже на напредак скептицизма, добро наградити родољубну оданост, те на њу сетити нови нараштај.

Пробудити нове историјске успомене, значи ојачати веру за будуће, поштовати споменом велике мужеве и најзаслужнијом изјавом познати бошњу вољу.“

Нови Сад 10. априла. Из кикиндског дистрикта добили смо јуче од једног пријатеља писмо, у ком се јавља, како познати Архидија Веселиновић бележник Мокрински, путује по дистрикту и наговара бираче, да даду прогест противу нашег избора за посланика на уг. сабор, и кули на то новце, прописујући по народу свакојаке лажи и клевете противу Башахидског посланика, као да је под криминалом због догађаја у Београду. Познато је, да смо ми сами на уг. сабору искали изтрагу противу себе, да и неке владине органе и неке српске денунцијате утеремо у лаж, познато је и то, да је та изтрага над свима свршена, а да на ондашњег Бечејског, садашњег Башахидског посланика ни трунак сумње није пао, па се ни изтрага није ни могла повести, нити је поведена, нити може поведена бити; и кад би се изтрага и даље водила, уверени смо, да би пре конци сумње могли доћи до владини кругова, и њени генерали и шпедцијали и агента, него до Башахидског посланика, као што би и другог рода изтраге пре до какве нечистоће руку у владиним круговима дошле, него било у градоначелничком бирору, или адвокатској канцеларији Башахидског посланика. Међутим ми се ни смо тражили ни наметли за посланика, и сматрали смо за дужност понуђене кандидатуре и у бечејском и башахидском срезу примити се, у ономе, да се одзовомо поверењу своји бирача, у овоме, да нам се не би пребацити могло, да због своји приватни ствари сами остајемо код куће онда, кад пишемо, како и зашто треба да су Срби на угарском сабору заступљени. Но башахидски посланик не ће ва сабор ићи ни од бесила, ни од објести, нити да тражи кључеве какви званица, ни да дође испод руке до јевтине аренде јерарски земаља, па баш да противници, и то Срби у кикиндском дистрикту успеу, што не ће, да нам избор осујете, нама наудити не ће; ако нисмо на сабору народне ствари ради потребни, себе ради нисмо ни најмање; но би бар свој посао прекидали, или занемаривали, и не би нам нико могао пребацити, што нисмо на „бранику народности српске“.

А што овај путујући бележник по дистрикту да је, ту се испуњава српска пословица: не лаје хуца села, него себе ради. Јамачно је тај веран роб свога господара и то начуо, како смо у обштинама, где смо били, казали, да је задатак посланика, и злоупотреба власти одкривати, и владу за њена и њени органа злоупотребања на одговор позивати, па зато да бирачи имају право, своје посланику до знања ставити осведочена злоупотребања, која влада не би укљонила, а по-

сланик да има и право и дужност, дотичног министра због злоупотребања интереселовати, и на одговор позвати; мора да има у том дистрикту доста нечисти савести. Оволико унапред, а усмено више.

Кад смо већ у том, да одговарамо на којекакве заједице, нека је неким подговореним Лединчанима на знање, да адвокат њиво није крив, ако је њива урбарилна парница код суда застала, или ако га ни суд ни обштина није на какав акт позвала, међутим да пут у Вуковар и дангуба може, дани предујам за лећи. А како исти адвокат није досад ни своје потражио, а како ли да туђе без заслуге присваја, могу се ти Лединчани осведочити у Дивошу, где је урбарилну парницу свршио, а још ништа није добио, да друга места и неопмињемо. „Упљувак“ пак, који нехемисли, да га читамо, ако по штогод од његови блувотина чујемо, нека је на знање, да за „белу лају“ нису нам нужни „предујмови“, доста би била инкасацја они силни вересија, којима су нас он и друг му усређили, и тим своје трагове заметли.

Међутим „Упљувак“ још не одговара на питање одашње публике: од куд он највећи стап у Новом Саду и то у најлепшој гостионици плаћа, и цео дан у гостионици себе и своје подворнике трактира? и није ли највећи грех, служити влади противу свога народа, као што то „Упљувак“ и његови патрони чине? Jam satis est!

Саопштили смо, и саопштавамо позив на предплату на „Панчевца“, на лист кој ће у Панчеву од црети да издаје и уређује г. Јов. Павловић, који у Панчеву предаје трговачке науке, човек, који се посветио народно економни и у обште социјалним наукама, и који је та знања себи у Немачкој набавио; као члан омладине српске познат је са свога слободоумља, и своје сталности у свом уверењу, начелу, и правцу. Таки лист заиста нам је духовни „хлеб насуштни“ у Банату, а нарочито у околини Панчева, где има доста добре воље, али још слабо просвете. Сад ће „Панчево“ не само комерцијално и друштвено, него и духовно да баца проветне зраке на своју околину, и у обште на дољни Банат.

Међутим како „Панчевац“ неће бити само местни, него у обште друштвено-поучни лист, као што се из програма види, то има он вредност своју и за све остало Србство, јер је живот наш свуда налик, потребе поједнаке, а слабо има органа, који су за задатак узели, потребе те местно и околино на извору и у корену свом сазнати, и средства за подмирење им тражити. Зато препоручујемо „Панчевца“ топлим учешћу свију Србаља, нарочито свију вароши српски, кои с ове стране охвала Богу доста има. А како ће се чланови омладине овом приликом у скупуљању предплатника показати, видимо.

ПРИПОСЛАНО.

Бр. И. Огњановићу, stud. med.

Ја не знам по каквој си ти аналогји закључио да код младе „мотиви сасвим приватног значаја“ утичу на мој јаван рад, али на сваки начин ја се ограђујем од таквих увреда. Што сам ја овако писао о првој бечкој беседи, узрок је прост. Беседа је дојиста била лоша, по најсвеснијем убеђењу моме. Истина, у објави на то, с каквим уметничким срствима има да располаже наша омладина у Бечу, могло се првоке покушају гледати кроз прсте кад се није имало шта много хвалити. И ја за цело не сам ни мислио писати о њој реферат, али после онаког недостојног понашања према српској јавној забави у Бечу, којим се одликовао онај наш сународник (Никола Петровић Његуш, данашњи кнез у Црној Гори и Брџима), аа кога ти рече да би био најплеменитији (?) гост на беседи, да је хтео доћи, и који не хтеде послати ни салугу каквог да га заступи, већ посла само своју визиткарту, те се тако ти мораде задовољити са осталама, само племенитим гостима — после тога догађаја сматрао сам за своју дужност да о њему речем коју јавно, на тако несам могао ни сам програм беседе објавити. А хвалити ово, о чему несам убеђен да је добро, то — није мој посао.

С овим завршујем с моје стране овај разговор. Др. Владан Ђорђевић.

Прилози на срб. нар. повориште

Из Јазна и других места: Правосл. при обштина 13. ф. Ст. Николајевић парох 2 ф. Аврам Миловић, трг. Григоријантевић трг. Пав. Мијатовић трг. Свет. Лукић трг. Радован Јоцић земљед. Пет. Поповић, сви по 5 ф. Земљедели: Пав. Максимиловић 1 ф. Нед. Врковић 1 ф. Пав. Аврамовић 20 н. Милан Марић 20 н. Дим. Живановић 50 н. Васе Солунцић 20 н. Нед. Поповић 50 н. Мих. Адамковић 20 н. Ђор. Јовановић 20 н. Мит. Солунцић 20 н. Живан Гољевачки 20 н. Јов. Беловић, трг. 50 н. Цветко Поповић уч. 50 н. Јевта Месаровић зем. 50 н. Пав. Костић зем. 20 н. Војна Милчевић 20 н. Коста Јанковић шек. 1 ф. Нестор Гојковић трг. 5 ф. Станко Тимотијевић трг. 40 н. Пав. Мискић ћурч. 20 н. Ђорђе Николајевић трг. 10 н. Жив. Остојић зем. 1 ф. Ђ. Гојковић тр. 1 ф. Стев. Грговић зем. 1 ф. Пав. Гољевачки зем. 1 ф. Јов. Равић зем. 40 н. Рад. Радојичић зем. 30 н. Ст. Радојичић 50 н. Пав. Ковачевић бел. 1 ф. Иг. Петаковић зем. 50 н. Сима Груић зем. 40 н. Пет. Радо-

нић зем. 20 н. — При државној беседи 23. феб. о. г. приложише: Ст. Николајевић пар. 2 ф. Авр. Мишковић тр. 5 ф. Преост. г. Иринеј Лазаревић, игуман Јазачки 2 ф. Ђа Марија Мишковић 1 ф. Ђа Даница Јубишић 1 ф. Ст. Радојичић пар. 1 ф. Јов. Димитријевић трг. помоћ. 1 ф. Пав. Ковачевић бел. 1 ф. Ђа Драг. Ковачевић 1 ф. Стев. Лукић трг. 2 ф. Ђ. Цвеић уч. 1 ф. Ђа Марија Цвеић 50 н. Ђ. Николајевић трг. 1 ф. Чедомир Месаровић ковач 1 ф. Миша Николић шек. 1 ф. Јов. Поповић зем. 1 ф. Стан. Тимотијевић трг. 1 ф. Вожа Николић крој. 1 ф. Ђа Ана Нешковић 50 н. Ђа Милка Стефановић 50 н. Ђа Драг. Стефановић 50 н. Пав. Тимотијевић 50 н. Јов. Беговић 1 ф. Пет. Черевинци 50 н. Мила Јанковић 20 н. Ст. Равић 50 н. Гавра Ивановић 40 н. Симо Белић 30 н. Дим. Гојковић 30 н. Пав. Мијатовић трг. 2 ф. Лазар Морић 50 н. Мија Беловић 30 н. Стев. Милчевић 30 н. Дамјан Недић 30 н. Васе Груић Ковач 50 н. Рад. Чупић ћурч. 1 ф. Милош Јанковић 1 ф. Мит. Солунцић 50 н. Стев. Видаковић трг. из Врбника 1 ф. Рад. Јоцић зем. 50 н. Илија Михајловић зем. из вел. Радинаца 40 н. Марјан Мајсторовић зем. 1 ф. Ник. Лукић шек. 2 ф. Пет. Равић 1 ф. Свега 108 ф. 10 н.

Из Турје Вељко Поповић учитељ, слушио о једном весељу 3 ф. 40 н.

Из ковчежића у Панчеву, за месец март. 1869. Ковчежић у гостионици „код Трубаца“ бр. 89 донео је 70 ф. У гост. код „Гема“ бр. 91. 12 ф. У великој иввари бр. 92 8 ф. 72. У гостионици код „Пастирке“ бр. 90 8 ф. У гост. код „Патке“ бр. 93. 5 ф. Ковчежић донео је гостионичар од „Патке“ г. Миша Димитријевић 2 ф. Ковчежић у трговини Петра Кранчевића бр. 88 донео је 4 ф. 55 н. У штедионици бр. 92 4 ф. 37 н. У гост. код „Пароброда“ бр. 97 3 ф. 85 н. У трговини Ј. Г. Јохановића бр. 101 3 ф. 50 н. У касини бр. 95 1 ф. 80 н. У гостионици „код месечине“ бр. 99 1 ф. 71 н. У трговини Ј. Б. Јовановића 96 1 ф. 51 н. У дућану Станковића, лецидера 1 ф. 06 н. У гостионици код „крета“ бр. 100 65 н. Свега дакле 128 ф. 72 н.

Ови новци остављени су у одашњу штедионицу на сахрану и прилод.

Одбор певачког друштва.

П о п р а в к а.

У 40. бр. „Заставе“ погрешно стоји, да сума новосадских прилога износи: 153 ф. 23 н. и 2 дук. или 174 ф. 25 н.; а треба да стоји: 163 ф. 25 н. и 2 дук. или 174 ф. 89 н.

Књижевне вести.

Позив на предплату

на недељни лист:

„ПАНЧЕВАЦ.“

Под мојим уредништвом почеће овај лист издати од црети ов. г., а главни ће му задатак бити: да негује просветне и материјалне интересе Панчева и околних, и да исте доводи у свезу са општим нашим народним тежњама. Према томе задату доносиће „Панчевац“ чланке о просвети народа и васпитавању подмлатка, извештаје о стању наших школа и учевних завода местних, претресаће народно економија, пољско привредна, занатлијско индустријална и трговачко-обртна питања са њихове практичне стране и с нарочитим погледом на интересе овога места и његове особине и с обзирањем на народне наше цели, саопштаваће извештаје са најважнијих тргова, с којима оид трговачки свет у свези стоји и који имају утицаја на развита материјалног благостања нашег народа, чиниће предлоге, на који би се начин извојина и људство у нашем народу могло множити и напредовати, доносиће опширне извештаје о општинском раду нашем у црквеној и општинском већу, о радњи наших трговачких и кредитних завода, о трговачком збору I и II одељења, о штедионици итд. Подлистак ће доносити научне и забавне ствари, понјавине из одашњег и друштвеног живота.

Цена је листу: 5 ф. на годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на три месеца. Писма с новцима шаљу се потписаноме уредништву.

Како одостанак овога листа једног завис од одзива, који у нашем свету нађе, то се надам од својих пријатеља и сународника, да ће се скупаљем претплатника заузети за напредак овога листа, који је само добру народа нашег намењен.

У Панчеву, 1. априла 1869.

Јован Павловић

уредник „Панчевца.“

ПОПРАВКА.

У последњем броју „Заставе“ у чланку „реформе у Србији“ има на трећем ступцу чланка штампарска погрешка, која нисмо квар; онде где стои: Што важи о равноправности, то исто и о међусобној контроли двеју комора, треба да стои: што важи о равнотежности и т. д.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

К. и Др. Пешта 6. априла 1869. Као у нашем прошлом извештају тако је и сад услед непрестаних извештаја о лошој радњи на страним пијацама, цена у рани натраг ударила и то у шеници за 5—10 н. чега ради је било слабо промета. Продато је једва до 100,000 н. Рам је добро тражена и умет пољска скочила је. Јечма је прилично прошло кукуруз је купован за намиру погођени куповина, маст стоји. Наше цене:

Потиско жито 88—89 ф. 4.55 н. 86—89 ф. 4.30 н. бан. 87—89 ф. 4.45 н. 85—89 ф. 4.5 н. ложије 82—89 ф. 3.40. 83—89 ф. 3.55. Наполица ц. н. 2.80—85. Рам 78—80 ф. .90—95. Јечма за рану 72 ф. н. 2.10—2.60—72 ф. 2.25—30. За пикуруз 70—72 ф. 2.90. 306 46—50 ф. 1.80—85. Кукуруз бан. готов ц. н. ф. 2.15—20. За Мај, Јуни м. 2.15—20. Проја 3.20—40. Репица 5.50. бан. 5.25. Пасуљ бели 3.80 мер. Пасуљца 4 ф. Шпиритус а. м. 43 н. Шљивовица без промета. Сланине мац. пр. 34 ф. цента. Маст 43.50 с буретом. На термине разне 40 ф. цента. Шљиве 1867 г. слав. 5—6. бос. 6—7. Мед без пролаза. Шишарке прве, 18.50. друге 16 до 17 ф.

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	6175
5% метални	6975
Валут народни	6900
Дукати	5.85
Аустријско сребро	122.25

ОГЛАСИ.

БРАУНШВАЈГСКИ ЛОЗОВИ

ПО 20 ТАЛИРА

ИЗВЕЛАЧЕ СЕ 1. МАЈА

Главни трефер

80.000 талира

Лозови се месечно исплаћују.

Прва рата 4 фор.

Алекс. Вишње

МЕНИЦАРНИЦА У ДУНАВСКОМ СОКАКУ. 48—49.

77—1—2

ОГЛАС, ВАЖАН ЗА СРБИЈЕ: Оа српских новача брошеви, мањи по 1. фор. и 20. новч., велики по 1. фор. 50 н. за Србе; за рукаве дугмета пар 1 фор. и 60 н., паковање и штемпл 10. новч. могу се по наручбини добити

У Земуну код **Ј. Пециковића,**

ЈУВЕЛИРА,

као и сваковерних драгоцених златних и сребрних еснаја и сатова у великом избору: Гарнитура златни с камењем од 45 ф. до 800 ф. Мишуша " " " " 5 " " 200 " Бразетли " " " " 30 " " 300 " Сатова " женски " 32 " " 150 " Сатова " мушки " 40 " " 180 "

као и прстења, ланаца, медаљона, у свакој цјени и форми. Сребрених жирандола, чирака шећерница, служавника сервица од 1, и 6, и 12 особа, дуваншиски и сваковерног посуђа сребреног, као и за цркве кандила, кадioniца, крстова и пр., све под државним жигом осигурано — и по најумјеренијој цјени. (76,1—3)

ОГЛАС.

у недељу 2. маја п. р. о. г. биће оде у 3 сата после подне мануендо лицитација (ко оде ва мање од прорачуна да ради) да се нова школа сазида за коју су трошкови на 3698 ф. прорачунани.

У понедељак 3. маја п. р. биће такође у Огару мануендо лицитација ради оправе школе што је на 922 ф. 91 н. прорачунано, и ради оправе цркве, која је на 460 ф. 24 н. прорачунана.

Условија лицитације и прегледи трошкова могу се за време званичних часова оде у компаниској писарници дознати.

у Хертковци 13. априла п. н. 1869.

70—2—3

ОБЈАВА.

Априла 23. по римс. 1869 године биће у Земуну, а 27 Априла п. р. 1869 у Петроварадину, код ц. кр. Фердегсмагацина субаревдација за дрва за ложење, која се имају издати од 1. Јулија 1869 до краја Јунија 1870., или до краја Октобра 1870. Писмене запечаћене понуде, морају до 10 сати из јутра доспети, а усмене се примају од 10—12 поменутога дана. Спуштања цене не ће бити. Може се и то понудити да се дрва одма купе и исплате.

Ближа условија могу се сваки дан у писарници цес. кр. фердегсмагацинска званицја видити. 66—3—3

ОГЛАС.

Под бр. 191. ч. консисторијума архијерејске карловачке дозвољено је да се може мале Реметице филијала манастира Беочина стан за монахе иконо подићи, усљед чега од бриговодства манастира Беочина отвара се рочиште лицитације за исто зидање аданица и поставља се дан 27. српског априла ов. год. с којим сваки онај архитектор који би тај посао узети могао и хтео на исти доћи изволи до 2 сата после подне, гди ће и план аготовљен и одобрена угледати моћи, са положити се имајућим писмануком од 400 ф. а. вр.

У манастиру Беоцину 6. априла 1869.

У име братства

Генадије Поповић,
управитељ куће.

(75,2—3)

Оглас.

„Шнедерајска трговина Раде Николића у Митровици тражи једног у српском и немачком језику и писму, покрај тога у већој и мањој продаји вештог и изображеног помоћника. Плаћа се по заслуги.“ 73—2—3.

Стечај.

Потписани завод потребује једног помоћника, који му је годишња плата од 600 ф. — одређена. За то знање иште се тачно знање српског и немачког језика и бар теоретично разумелање двојног књиговодства. — Рок пријављивања траје до 3. (15.) маја. 1869 године. —

Панчевачка штедионица.

68—2—3.